

Baltoslovanská jazyková jednotota

Praslovanština

Baltoslovanská jazyková jednotata

Slovanské a baltské jazyky se oddělily z indoevropského prajazyka jako jedna celistvá větev.

Baltoslovanské období – přibližně od konce 2. tisíciletí př. n.l. až do rozdělení této větve na slovanskou a baltskou část (přibl. 1500 – 1300 př. n. l.).

V období 1500 – 1300 př. n. l. se baltoslovanský jazykový celek rozštěpil při kontaktu s kmeny lužické kultury

Baltoslovanská jazyková jednotota

Jevy hláskoslovné

O této původní baltoslovanské jednotě svědčí následující shody:

Jevy hláskoslovné

1) za ide. slabičné sonory *r, l, m, n* v baltoslov. období vznikly skupiny *ir, il, im, in* (anebo *ur, ul, um, un* – podle hláskového okolí). Tyto skupiny v baltských j. zůstaly nezměněné, ale v praslovanštině se změnilly na:

ir, il → *ur, ul*

ur, ul → *ur, ul*

im, in → nosovka *en*

um, un → nosovka *on*

lit. vilkas - *psl. vьlkъ*

Baltoslovanská jazyková jednotá Jevy hláskoslovné

2) krátké ide. vokály **a**, **o** splynuly v jednu samohlásku – v balt.
a, v slov. **o**

Př.: lit. *ašis* – psl. *osb*

3) zánik ide. *šva* (splynutí s jinými samohláskami) v slabikách
uvnitř slova

ide. *šva 1* – splynulo v psl. s **o**

ide. *šva 2* v baltoslov. období se změnilo na **i** anebo **u** a potom
v psl. na **ь** nebo **ъ**

stind. duhita – lit. dukte – psl. dъšti – č. dcera

Baltoslovanská jazyková jednotá Jevy tvaroslovné

- V deklinaci substantiv – vytvořili se některé nové pádové koncovky: instr. sg. m.-n : koncovka s elementem **-m-** místo ide. **-bh-**: lit. sūnumi – psl. сунѣмь
- Složená deklinace adjektiv se vytvořila připojením anaforického zájmena **jo, ja, je** k jmennému tvaru adjektiva. Obě části se skloňovaly, byly v kongruentním tvaru s určujícím substantivem. Postupem času: došlo k odstranění introflexe, flektivní koncovky se uplatňovali už jen na konci slova
- Stará demonstrativní zájmena **so, sã** byla nahrazena tvary s elementem **-t-** , lit. tas, ta – psl. тѣ, та, то

Baltoslovanská jazyková jednotá

Jevy syntaktické

- Predikativní instrumentál
- Genitiv záporový
- Vazby dativu absolutního
- Užití genitivu po supinu

Slovní zásoba

- Více než 1600 lexikálních shod mezi balt. a slov.j.
  - Lit. liepa – slov. lipa
- Lit ranka – psl. ronka
Lit. geležis – psl. želězo
Lit. galva – psl. golva

Praslovanština

Praslovanština – původní společný jazyk, kterým mluvili předci dnešních Slovanů ve své pravlasti od doby oddělení od původní indoevropské etnické a jazykové oblasti přes oddělení z baltoslovanské etn. a jazykové oblasti až po dobu odchodu Slovanů z pravlasti v prvních stoletích n.l.

- Není písemně doložena
- Pro badatelské účely ji rekonstruujeme historickosrovnávací metodou
- Rozpad psl. jazykové jednoty: od 2. pol. 1. st. n. l.

Praslovanské období se dělí na:

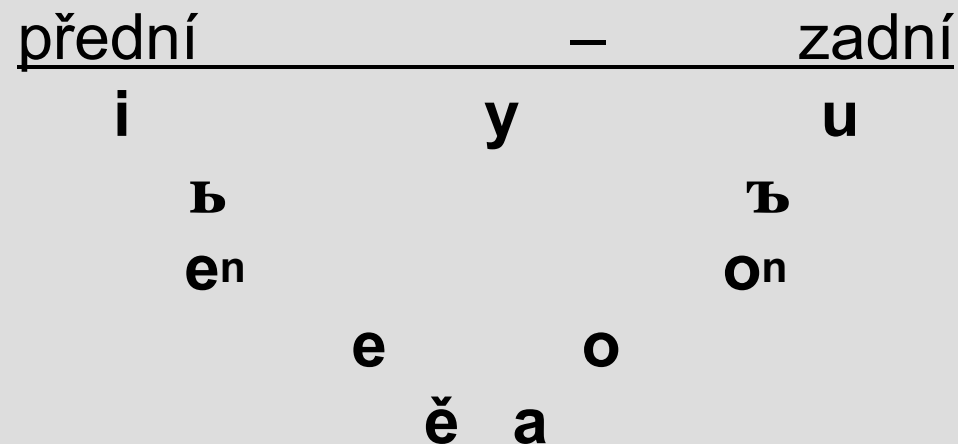
- **1) dobu do zániku zavřených slabik**
- 1.1.období po rozpadu ide.jazyka
- 1.2.baltoslovanské období
- 1.3.období rozpadu psl. Jednoty až do doby zániku zavřených slabik
- Toto období: psl. se vyvíjela jako relativně jednotný jazykový útvar
- **2) zánik zavřených slabik** – způsobil monoftongizaci diftongů, vznik nosovek, metatezi likvid
- Toto období: rozpad psl. a formování jednotlivých etnických jazyků , vytvořila se nejstarší nářeční diferenciaci psl. a tím byly položeny základy pro pozdější rozdělení slov. j. do dvou a poté do tří velkých jazykových skupin

Samohlásková soustava praslovanštiny

Ve srovnání s ide i s dnešními slov. j. se vyznačuje hlavně tím, že:

- 1) má mnohem více samohlásek,
- 2) každá zadní samohláska měla přední, měkký protiklad,
- 3) fonologicky nevyužívá kvantitu

Samohláska ě (jat') – v psl. se odlišovala od **e**. Vznikla v psl. a existovala i po odchodu Praslovanů z pravlasti zhruba **do 11. až 12. stol.** O tom, že byla specifickou hláskou, svědčí stsl. písmo (jak hlaholské, tak cyrilské), které mělo pro tuto hlásku speciální písmeno □.

Nosové samohlásky – přední nosovka □ a zadní nosovka □. Také vznikly v psl. a existovaly i po odchodu Praslovanů z pravlasti zhruba **do 10. až 11. stol.**

Redukované vokály, tzv. jery – zadní, tvrdý jer ѣ a přední, měkký jer ѣ̆. Jery existovaly **do 10. až 13. stol.**

Samohláska y (ы) – v některých slov. j. (v ruštině) se zachovala dodnes, v jiných zanikla **během 11. až 14. stol.**

Postupně **zanikly všechny dvojhlásky** (diftongy), které byly zděděné z ide. Staré ide. dvojhlásky se měnily buď na jednoduché samohlásky (staré diftongy typu **ai, oi, ei, am, om, em**) anebo na spojení souhláska-samohláska (**ar, or, er, al, ol,**

Souhlásková soustava praslovanštiny

Ve srovnání s ide. i s dnešními slov. j. se vyznačuje hlavně tím, že:

1) uplatňuje se **protiklad měkkých a tvrdých souhlásek**

2) má **menší počet závěrových souhlásek – zanikly**
aspirované závěrové souhlásky (slov. *býti* – indické *bhutis*)

Z trojčlenného protikladu

p – b – bh se zachoval dvojčlenný protiklad ***p – b***

t – d – dh se zachoval dvojčlenný protiklad ***t – d***

3) **zaniklo množství velárních souhlásek** (zadopatrové labializované ***kw, gw, gwh***)

(slov. *kṛto* – lat. *quis*, fonet. [kwis])

Souhlásková soustava praslovanštiny

4) veláry **k, g, ch** zůstaly nezměněné jen tehdy, když stály před zadními samohláskami;
pokud veláry **k, g, ch** stály před předními samohláskami (**u, i, en, ě, e**) změnily se na konsonanty palatalizované, měkké:

Praslovanská palatalizace:

	<u>k</u>	<u>g</u>	<u>ch</u>	
1. palatalizace	č	ž (dž)	š	
2. palatalizace	c	z	s	
3. palatalizace	c	z	s	(vladyčica – cěsarica)
<i>vladyka, matica,</i>				